

ИНШАЛА, МАДОНА, ИНШАЛА

МИЉЕНКО ЈЕРГОВИЌ

Книгата е објавена со поддршка на програмата
Креативна Европа на Европската унија

Овој проект е реализиран од Европската комисија. Изданието ги одразува гледиштата само на авторот и Комисијата не може да се смета одговорна за каква било употреба што може да произлезе од информациите што се содржат во него.

Република Северна Македонија

Министерство за култура

БИБЛИОТЕКА – АКВАМАРИН

Главен уредник
Филип Димевски

Лектура
Ирена Ралева

Јазична редакција
Филип Димевски

Наслов на оригиналот:
Miljenko Jergović *Inšallah Madona, Inšallah*

© **Miljenko Jergović**

Компјутерска обработка
Бегемот

Ликовно уредување
Наталија Лукомска

© Сите права на изданието ги има БЕГЕМОТ ДООЕЛ – Скопје. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени или електронски медиуми без писмено одобрение од издавачот.

ИНШАЛА, МАДОНА, ИНШАЛА

МИЉЕНКО ЈЕРГОВИЌ

(РАСКАЗИ)

превод од хрватски јазик
Ѓоко Здравески

СОДРЖИНА

БЕЛЕШКА ОД ПРЕВЕДУВАЧОТ	7
ГУРБЕТ	9
ЈИЛДУЗ	18
ТЕСПИХ	45
ЗАПИС	69
АЛАЛ	103
АСАГ	135
ЗУЛУМ	152
АЛКАТМЕР	174
МИСИР	189
ЈИД	201
ИЏЛИХАД	256
АКРЕП	287
ТЕМАНЕ	309
ДЕРТ	328
МЕКТЕБ	344
ЈАТРИБ	371
ГАСУЛ	399
МЕЈТАШ	422
ЛЕПАНТ	433
НАПОМЕНА	476
РЕЧНИК	485

БЕЛЕШКА ОД ПРЕВЕДУВАЧОТ

Расказите во книгава избобилуваат со турска и арапска лексика, која често – иако не секогаш – е поврзана со исламот и со исламската обредна практика. Дел од таа лексика се совпаѓа со лексиката што се користи и во македонскиот јазик, но во голем дел не е официјално влезена во јазикот, иако во практиката се користи.

При преведувањето на книгава се среќавав со места на кои беше нужно да се задржи дистинкцијата што постои во оригиналот, па така – примериве служат за илустрација – ако во христијанскиот контекст се користат термините *сахрана* и *покојни*, а во исламскиот контекст *ценаза* и *рахметли*, во првиот случај преводот би бил *погреб* и *покоен*, но исламската лексика најчесто ја оставав непереведена за да се задржи дистинкцијата што постои во оригиналот.

Токму затоа, за потребите на читателот на крајот од книгата се наоѓа краток речник за кој се користени три извори: 1. Дигиталниот речник на македонскиот јазик (drmj.eu); 2. Хрватски језични портал (hjp.znanje.hr); 3. „Турцизми у српскохрватском језику“ од Абдулах Шкаљик. Најпрво проверував дали зборот или изразот постојат во Дигиталниот речник на македонскиот јазик, а потоа, доколку го немаше кај нас, го барав во другите два речници.

ГУРБЕТ

ИМЕТО МИ Е МУСТАФА. Од оние сум што ти е поарно да не ги гледаш. А ако и меѓу таквите има најзаникаде, тогаш тоа сум јас. Кога во Тешањ ќе заноси жената, ѝ забрануваат покрај куќата моја да поминува. Ако ме погледне, велат, детето ќе биде грдо како никој негов. До тој адет се држат и турските и нивните жени. А кога бев цагуре, на мајка си до под колена, таа ме галеше по главата и ми велеше: Мустафа мој, тебе добриот Алах од љубомора те создаде. Таков само тој да може да те погледне без да му се смачи. И уште ќе речеше дека е тоа среќен знак, оти Бог секогаш го чува од човечкото око најдоброто што го создал. А како може да биде добро тоа што е грдо, тоа мајка ми не знаеше да каже. Секогаш има нешто цел свет што го знае, а само мајките не го знаат. Да го знаеја, човечкиот род немаше да се продолжува. Ама не е мое да го кажувам тоа. Подобро е да продолжам да зборувам само за себе, а не за другите. Името ми е Мустафа. Ама не се одзивам на него. Кога ќе посакам да се повикам себе си, јас шепнувам Гурбет.

И татко ми беше Мустафа. Кога сум се родил, го прашале како ќе се вика малиот. Така како што се вика тој што го создал. Се загледале луѓето, бива ли да побудалел Мујо или премногу влегол во својот висок нам, па на детето му го дава името на Создателот. А на татко ми Создателот не му бил ни на ум, туку само на себе мислел. Ќе те казни за тоа добриот Алах, му велеле браќата, старата

нана се дамлосала, а дедо ми седел на својот кат, чибучел и пуштал сето добро и сето лошо да минат покрај него. Тоа било јас кога сум се родил. А после ме нарекле Мустафа. И уште биле и среќни што на татко ми мој нешто полошо не му паднало на памет. Оти да му паднело, тој би го спровел. Такви биле времињата, кога во Босна се кренала сиромаштијата, а на агите ни сто везири ништо не им можеле.

Луѓето се раѓаат без лице. Исто е и машкото и женското кога има шест месеци. Па не знаеш дали личи на таткото или на мајката. На една година веќе се гледа нешто. А кога видел, татко ми ги склопил рацете, онака како што крстените ги склопуваат кога ќе се најдат пред црква, ама ништо не зборувал. Само погледот, кога ќе тргнел низ сокакот, му бил малку понизок и не гледал кон небото, како порано кога чекал рајата да трча пред него и да го трга тоа што ќе му се најде на патот, туку ги кривал очите до покривите на највисоките куќи. Како ќе минува времето, а на мене сè подобро ќе се гледа каков сум, така неговите очи ќе паѓаат сè пониско, сè додека не се најдат помеѓу два камења на калдрмата. Мустафа-бег, би го викале од дуќаните, расте ли наследникот? А кога ќе се свртел да види кој го брецка, немало никого. Или ќе се скриел тој што прашувал за мене, или татко ми слушал гласови што ги немало.

Имав седум години кога си замина од дома. Не сум јас бег, не е она мој имот, не е моја жената и не е мое детето. Никој свој немам. Низ потокот, далеку од градот, од врбови гранки си направи себеси кочина. Одеше по селата, од куќа до куќа, и молеше садака. Мајка ми на секое ќе отидеше по него, му велеше да се врати, го кумеше со сè на светот, ама тој не сакаше. Му рече: Врати се, син ти никогаш не мора да го видиш. А тој рече дека нема син и дека во џенемот ќе заврши секој татко што не сака да си го види детето. Побегна со плачење, ама секогаш му

се враќаше. И сè почнуваше отпочеток. Го сакаше онака како што жената си го сака човекот свој, не мислејќи му никогаш зло и не колнејќи го кога ќе дојдеше најлошото, туку родениот татко што таков човек ѝ нашол. Штом есента ќе се претвореше во зима и штом ќе почнеа летните горештини по кои пресушува секој извор и немаш од каде вода да се напиеш, мајка ми Сена ќе појдеше да го врати татко ми дома. Еднаш му рекла: Ама не е тој таков ко ти што го мислиш, кускуле како секој друг. Тој само ја погледнал, онака тажно, како кутрето што ја загледува ногата што му ја откинала замката за лисици, и ништо не рекол. Не ѝ рекол ни дека нема син и дека во ценемот ќе заврши секој татко што ќе ја сврти главата од синот.

Беше Алиџун дента кога двајца го донесоа татко ми дома и го положија на подот, за главата да му биде кон исток. Имав дванаесет години и седнав до него. Беше мирен, прстите на левата рака му беа вкочанети како на врапчарот пред да го зграпчи зајакот. Пробав да ги израмнам, ама полесно би скршил дабов стап отколку на мртовец да му ги свиткам прстите. Си мислев како ќе оди татко ми со таква рака на табутот, како рацете од срце ќе го спуштат во јамата, како ќе му се појави на Бога пред очи со рака што се заканува.

Подоцна ме турнаа настрана. Мртвиот треба да се приготви за ценаза. Додека ги слекуваа парталите од него, од долгата валкана коса и од брадата исползија гадинки. Црни вошки, ги имаше десетина, талкаа по дрвениот под. Не знаеја каде да се упатат, мухаџири среде туѓ свет. Во неговата коса и во брадата родени, вошките и вошките од чии јајца се извеле, и тие уште постарите, се единствените живи суштества што со смртта на татко ми Мустафа изгубија нешто. А јас го убив затоа што сум ваков каков што сум, од гадинките помал.

Се викам Мустафа, ама Гурбет сум од времето кога го закопавме татко ми. Од дома веќе не излегов за да

не урочам нечие дете ако го погледнам. Туку стојам на пенџере, а луѓето нека пазат да не си ги пуштаат децата во Гурбетовиот сокак.

Кога ќе ми здодее да го гледам светот што не минува, застапувам пред бавчата зад куќа и чекам каде која роза ќе расцути. Со свои раце ги садам, секоја година по две-три. Мене секоја ми се фаќа, а на другите нејќе, па мајка ми Сена ме фалеше на комшиките. Тие не веруваа, а кога првпат дојдоа во бавчата, малку фалеше очите да им се запалат. Двесте црвени рози, како некој со оган да ја посеал калдрмата и не се гаси сè додека не задува ветар и не го растера сиот цут низ чаршијата. Велеа: Еве ни ја есента, му се раздува на Гурбет ѓулот. Мајките по тоа на децата почнуваат да им плетат џемпери за назима. Ете, корист и од мене.

На дното од бавчата има извор на жива вода, кој ни за најлошите суши нема пресекало. Кога дедото на дедо ми, Селим-бег Пашиќ, ја градел куќата, му велеле да не го заградува изворот, греота е. А тој им рекол дека е тоа негова вода и во неговата бавча и ќе остане, а ако некогаш во чаршијата завладее таква жед што вода нема да има на ниеден, освен на неговиот извор, тогаш тоа ќе биде знак дека немал право и дека водата е сечија и Божја. Сите тогаш ќе пијат од тој извор, а тој ќе оди џенем оти го зел она што не е негово. Никогаш таква суша немало, а дали Селим завршил во џенемот, не е мое да погаѓам.

Ама од таа вода се розите на Гурбет вака румени и од таа вода пред есен од цутот заруменува цел Тешањ. Бог ми дал лице што другите не можат да го гледаат, ама ми даде вода што тие ја немаат. Затоа везден вела дека мојата загуба не е поголема од мојата добивка. Кога ќе ме чуе така да зборувам, мајка ми знае да каже дека е доста на прсти да се поткренам и веќе главата ми е во џенетот. Не знам што мисли да каже со тоа, дали тоа

веќе некаде го чула, можеби сто години така се зборува без јас да чујам, ама сепак ми беше драго. Таа пеколот никогаш не го спомнува.

Пред десет дена умре нашиот комшија Менсур Абаза. Педесеттата не ја наврши, а откако знам за себе, посеваден седеше на својот трonoжец навален над лонецот што му беше меѓу нозе. Беше голтар, а на уште поголеми голтари им ги крпеше лонците. Толку работеше што никого не стигнуваше в очи да го погледне. Велат дека дури мртов можело да му се види која боја му се очите. Бев добар со него. Ќе го претрчав сокакот до неговиот дуќан, а тој секогаш фино ќе ме примеше. Тоа што немаше да ми го види лицето кај него не ми пречеше. Менсур Абаза никого немаше в очи погледнато.

Зад него остана неподвижната жена. Се вкочанила при пораѓањето и веќе не ги сеќавала ни нозете ни рацете. Така дваесет и нешто години. Тој ја вртел и преслекувал, тој ја хранел и поел, само Зумра да не мора. А Зумра до пред некој ден во животот ја немав видено. Ниту таа ме имаше видено мене. Таков беше договорот помеѓу мене и татко ѝ. Не се сеќавам кога се договоривме, ама знам дека ниеден збор во тој договор не изговоривме. Се знаеше дека ми е ветено оти Зумра никогаш нема да слезе на дуќан додека сум јас таму и дека нема да mine под моето пенцере ако сум јас на него. Таа одеше по вода секое утро во осум, а јас на прозор излегував петнаесет минути подоцна. Останував точно петнаесет минути, зашто за дваесет минути Зумра се враќаше дома. Така си беше, сè до пред некој ден.

По ценазата на Менсур дојде кај мајка ми и ѝ рече: Татко ми мораше да појде Алах рахметиле, а ние двете не знаеме како и со што понатаму. Милостина да бараме грев е, ниту ние би ја примиле. Ама има нешто што не е садака, а што многу би ни помогнало. Далеку ми е, тета Сено, изворот сега кога татко ми веќе го нема... Го

рече тоа и гргна да плаче. Мајка ми ја тешеше, ѝ велеше дека покрај нас не можат да умрат од глад, да прими дукат-два и да не мисли дека е тоа милостина, туку дека така ни прави услуга зашто ценем ќе завршиме ако комшиите најблиски покрај вакво богатство ни бидат гладни.

Слушав од зад вратата и знаев дека не е добро зашто мајка ми спомна пекол. Првпат го префрли тој збор преку уста. А кој ќе го изговори во оваа куќа, тој од слабоста или од вообразеноста своја повикува голема несреќа. Или влегол во висок нам ко покојниот ми татко Мустафа, па наскоро ќе падне ниско, да не може пониско. Ама ништо од тоа не ја наведе Сена моја да го спомнува ценемот. Таа само беше готова да понуди сè, освен она што не можеше да го даде. Водата од нашиот извор. Ако му го земе тоа, што ќе му остане на Гурбет од животот?

Отиде Зумра без да го добие она што го молеше и не го прими она што ѝ беше понудено. Молчев и се правев дека ништо не сум чул. Чекав мајка ми да ми каже. Ама така можев да чекам до крајот на светот, таа ќе молчеше и својот грев ќе го носеше со себе. Па ѝ реков да не се грижи, го пуштам тоа што таа не можеше. Нека доаѓа Зумра на мојот извор по вода. Ниту на розите поради тоа ќе им прифали, ниту мене круната ќе ми падне од глава ако секој ден по пола саат бидам подалеку од нив.

Тука сè среќно ќе се завршеше да останев таму кај што ми е местото. И да мислев дека ветувањата помеѓу двајца луѓе важат и откако едниот ќе се пресели на ахирет. А јас му ветив на рахметли Менсур Абаз и тој ми вети мене дека ни Зумра мене ниту јас неа некогаш ќе ја видам. Речено е дека таква убавица во Тешањ никогаш немало, па нека е стопати котлокрпачка ќерка. Ама џабе ѝ е кога носи знак од мајка си, која се одзела кога ја родила. Од тоа секој ерген се плаши, па макар што за таквите знаци Куранот ништо не вели и макар што е чаршијата

полна со момци на кои за Куранот им е гајле помалку отколку за ланскиот снег. Ако родената мајка ѝ останала неподвижна што ја донела на свет, што би било со оној што Зумра би ја бакнал? Ама ништо од тоа не беше важно за ветувањата што рахметли Менсур и јас еден на друг си ги дадовме. Тој знаеше дека нејќам да ме заболити на Зумра убавината, а јас знаев дека тој нејќе Зумра својата несреќа да појде да си ја мери со мојата.

Затоа никогаш еден со друг не се видовме. Така и ќе останеше да не се вмешаа розите.

Првиот пат кога Зумра требаше да дојде по вода, мене ме копкаше што ќе рече за нив и ќе помириса ли некоја. Ја замислив дека оди од една до друга, ги допира со дланките, им се воодушевува и ги мириса. И така секоја од сите двесте рози. Ама не сирнав во бавчата.

Затоа истата ноќ ја сонив Зумра меѓу своите цвеќиња. Ја видов јасно. Беше онака убава како што се зборуваше, играше меѓу розите со ѓумот на глава, сè додека ѓумот не се претвори во... Ама поарно за тоа да не зборувам, зашто штом нешто за своите соништа каже, макар и сам себеси, човек се претвора во билмез. Во соништата светот не е онаков каков што е, ама лесно би се излегло на крај со тоа. Тешко е што во соништата ни Мустафа веќе не е Гурбет.

Другото утро знаев дека Зумра ќе се спушти во мојата бавча. Ја видов додека пред огледалото ја врзува марамата. Ја видов додека ги обува наланите, оди кај мајка си в соба и ѝ вели дека брзо ќе се врати. Ја видов, велам, а ништо не видов. И ќе беше поарно да останеше така. Седев на миндерот, со нозете подвиткани под себе, ја наместив Книгата на колена, наместив сè да можам што побргу да станам. Кога така ќе седнам со Книгата, везден ја викам мајка си да ми донесе вода ако ожеднам. Ама кога, следејќи го прстот како оддесно налево ги следи зборовите Негови, ја видов Зумра како слегува низ

бавчата, ја склопив Книгата грубо како да е ковачки мев, скокнав од миндерот и отрчав до пенџерето.

Ако е окото море, јас пуштив само една капка да капне. Ама и таа капка беше премногу. Зумра се провираше меѓу розите, нивните глави се надвиснуваа кон неа, ама ниедна не допре со колковите. Како што ги мрдаше ветрот цветовите, така таа бегаше од нив. Ни пократко бегство, ни поголема пргавост. Само цутот да не им го рани. Дали е тоа поради нивната убавина, или е за да не ѝ забранам да доаѓа на мојот извор, тоа никогаш нема да го знам. А би сакал да е за другото. Мене сега би ми било страв.

Името ми е Мустафа. Од оние сум што ти е поарно да не ги погледнеш. Ако сакам себеси да се повикам, јас изговарам Гурбет. По тоа име ме знаат оние што никогаш не ме виделе. Тоа име ми беше намот. Ни беговски, ни од бога даден, ни од стравови туѓи сотворен. Бев Гурбет и не ми беше тешко поради тоа. Сè до денот кога само со една капка од окото сирнав во бавчата додека кон изворот се спушташе Зумра. Потоа по неа ги излеав двете свои мориња, а Гурбет веќе не е моето име, туку е името на мојата несреќа. А тоа, право да зборуваме, стана исто.

Ја гледам и сега додека кон изворот слегува и го молам милостивиот Бог да се сврти и да ме погледне. Не ми е гајле што ќе види, зашто не може да не види како ја гледам, а не мене онаков каков што сум им на другите луѓе. Молам Бога да се сврти и така да направи грев. А молење за туѓ грев полошо е, сигурно, од сите гревови. Полошо од тоа е кога таткото нема да си го погледне детето. Знаам дека е така, ама поинаку не можам.

Стојам на пенџерето и шепотам: Зумро моја! А таа оди покрај розите и знам дека нема да се сврти. Тамам гласно да ја повикам, тамам да запеам, таа ќе се спушти до изворот без да ме погледне. Името ми е Мустафа, Гурбет сум на местото на кое сум роден. Садев рози, а кога

низ чаршијата ќе се разлета нивниот цут, мајките на децата им плетат џемпери за назима. По тоа ќе ме паметеше светот да не се вообразев и да не погледнев дали ги сака Зумра моите рози. Сега молам Бога да го згази зборот што е неизречен помеѓу мене и нејзиниот рахметли татко. А знам дека нема и дека ќе стојам вака сè додека не пресуши изворот во мојата бавча или додека во куќата на рахметли Менсур Абаза има жедни.